

УДК 821.162.1.09:94

Яніна Яковенко

Луцький навчально-виховний комплекс

ДО ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИМІРУ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ФРАНЦІШКА РАВИТИ-ГАВРОНСЬКОГО

У статті, зроблена спроба дослідження питання українського виміру у житті та творчості Францішка Равити-Гавронського. Проаналізовано особисті листи письменника, його погляди та творчу діяльність. Вказано основні етапи життя, і події, які вплинули на розвиток творчості письменника.

Ключові слова: українське питання, історичний розвиток.

Janina Jakowenko. Do kwestii ukraińskiego wymiaru życia i twórczości Franciszka Rawity Gawrońskiego

W artykule została dokonana próba badania kwestii ukraińskiego wymiaru w życiu i twórczości Franciszka Rawity-Gawrońskiego. Badane zostały osobiste listy pisarza, jego poglądy i twórcza działalność. Wskazano podstawowe etapy życia, i wydarzenia, które wywarły wpływ na rozwój twórczości pisarza.

Słowa kluczowe: kwestia ukraińska, rozwój historyczny.

Yakovenko Ioannina. On the issue of Ukrainian dimension of life and work of Franciszek Ravity-Havronsky.

In the article, done attempt of research to the question of the Ukrainian measuring in life and work of Franciszek Rawita-Gawroński. The personal letters of writer, his looks and creative activity, are analysed. The basic stages of life, and events that influenced on development of work of writer, are indicated.

Key words: the question of the Ukrainian measuring, historical development.

Однією з найголовніших об'єктивних обставин, якими зумовлювалися зацікавлення польських письменників Україною є безпосередній зв'язок низки її представників з українською землею та культурою, проєкції якої згодом знаходимо у художніх творах. Україна була щедрим джерелом вражень і барв для властивого романтизмові зацікавлення живою природою. Певну роль відіграв і вплив слов'янофільських ідей, які особливо інтенсивно ширяться і

розвиваються у різних своїх видозмінах і течіях у першій половині XIX ст. Не менш важливим чинником у цьому процесі був також ідеологічний фактор – ті ідейно-політичні і соціальні тенденції, якими нерідко керувалися польські автори під час звертання до українського матеріалу та його інтерпретації.

Яскравим представником цього періоду був великий дослідник, історик та письменник, автор низки праць з історії козаччини Францішек Равіта-Гавронський. Основним його дослідженням про події повстання на українських землях стала двохтомна монографія «Rok 1863 na Rusi», у якій міститься ґрунтовний фактичний матеріал про політичну обстановку на Правобережній Україні і у Галичині середини XIX ст.. Протягом свого життя письменник виступав у ролі публіциста та історика, хоча його письменницький доробок складають також художні твори на історичну тематику. Це, перш за все, «Харцизи» (1893), «Золотобородий Емір» (1891), «Король і цариця» (1921), «На красному дворі» (1886), «У степах» (1887), «Пан гетьман Мазепа» (1888) та ін. Загалом популярність Равіта-Гавронського припадає на зріз XIX-XX століття. Рання літературна діяльність, зацікавлення українським суспільством мало дещо нейтральне забарвлення, проте думка його змінилась, коли українська національна свідомість заявила про себе і почала розвиватись, а разом з нею з'явилась ймовірна загроза для Польщі. Підкреслював, що у його розумінні «Україна» «nie oznacza żadnego pojęcia etnograficznego»; сам себе називав «Українцем» - виводячи свою «українськість» не з української національності, яка за його розумінням ніколи не існувала, але з території проживання («на Україні») [6, с.130-133]. Творчість його була доволі специфічною, оскільки той образ України, який він творив, був тоді уже позначений негативізмом. В основних своїх працях, присвячених історії України, зокрема козацтву і польсько-українським відносинам XVII-XVIII ст., - двохтомниках «Історія гайдамацьких рухів» (1899) і «Богдан Хмельницький» (1906-1909) та ін.. – припустився тенденційності, характерної для тодішньої польської історіографії. Сприймаючи українців крізь призму української історії, Францішек Равіта-Гавронський вважав, що ця спільнота успадкувала козацькі анархічні традиції. Він обстоював ідею доцільності державного відродження Польщі в територіальних межах Речі Посполитої.

Демократ позитивізму і прихильник польсько-українського суспільства, письменник народився на Правобережній Україні (1846-1930). Батько Равіти-Гавронського, Анджей Гавронський, походив з родини Равіч, яка у XVI столітті проживала в Україні. Що стосується матері Юзефи, - вона була родом з Волині.

Вирішальний вплив на формування історичних поглядів Равіти мало його походження. Чітка пропольська перспектива стає безперервною, постійною, тенденційною характеристикою письменницького доробку Равіти. Зв'язок поглядів письменника з місцем народження добре підкреслює метафора Стефана Колачковського, який стверджує: «każdy, czyje życie związane było jakimkolwiek węzłem z Ukrainą czy Podolem, musiał zachować sporo nie dającego się niczym wypłenić sentymentu, i prędzej można ufać obiektywności sądu kochanka o kochance, niżli kresowca o tym, co tej ziemi tyczy» [7, с.156].

Батько письменника був урядовцем у канцелярії генерал-губернатора, тому проживав у Києві, натомість Юзефа, разом з дітьми проживала у маєтку свого брата Фелікса, який відіграв досить значну роль у житті Гавронського. Равіта присвятив маєтку багато уваги у своїх згадках: «Dom prowadzony na wielką skalę – писав – sąsiedztwo liczne i życzliwe dawało sposobność młodzieży do życia pełnego zdrowych rozrywek. Olbrzymi park półkołem otaczała Rośka, tworząc tu i prawie u stóp domu położonego na wzgórzu wielki staw, była źródłem zabaw ćwiczeń i rozrywek – tym bardziej że urządzone wielkie łaźienki były młodzieży szkołą pływania. Obok łaźienek, u przystani, stało kilka łodzi «batów» (jak mówiono) chętnie i często używanych przez gromadzącą się w gościnnym dworze liczną młodzież. (...) W ogrodzie (...) urządzono dla młodzieży gimnastykę na wolnym powietrzu, karuzele i kręgle – dla ćwiczenia w zręczności i siłę» [6, с.16]. Равіта-Гавронський описував не лише місцевість, що його оточувала, але і дух у якому проживав: «W takiej atmosferze, można powiedzieć, starszylacheckiej, wzrastała liczna młodzież Bohajowieckiego dworu – Rakowscy, Fortunat i August, Wekierowie, Aleksandr i Kalikst, Więclawski, ja i (...) brat Lucjan. Jedni o kilka lat starsi, inni młodszy nieco, ale wszystko ożywione polskim duchem starego dworu na dalekich kresach ukraińskich (...) Stykanie się częste z ludem wiejskim pozwalało uchwycić nieraz barwę i koloryt jego życia, odgadywać tajemne drganie stepowej duszy» [3, с.9]. З певним сумом і тугою письменник згадував роки життя в Бугаївці.

У його спогадах велику увагу приділено селянству, де досить виразно проявилася тенденція до ідеалізації, що характерно було для народницько-культурної течії української інтелігенції на Правобережній Україні 50-60-х рр. XIX ст., яка прагнула зближення з народом, і носила символічну назву «хлопоманства»: «Jakkolwiek były to czasy pańszczyźniane – писав – stosunek ten był wolny od zabarwienia wrogiego, jakie później stało się bronią w ręku nieprzyjaciół rządów szlacheckich i panowania szlachty. Ani cenia wzajemnej nienawiści i żalów nie było. Przeciwnie, stosunek nosił wszelkie cechy patriarchalnego w najlepszym słowa tego znaczeniu, bez żadnego przymusu i namowy» [3, с.7-8].

«Хлопоманство – народницько-культурна течія української інтелігенції на Правобережній Україні, яка виникла наприкінці 1850-х рр. і протрималася до придушення польського повстання 1863-1864. Цей рух під впливом ідей Заходу проявився спочатку серед освіченої молоді, зокрема студентів Університету Святого Володимира у Києві, які належали до польських або давно сполонізованих українських шляхетських родин, але внаслідок народницького світогляду почали відмовлятися від соціальної й культурної солідарності зі своїм станом і намагалися зблизитися з місцевим українським селянством [1, с.384]».

Равіта-Гавронський дещо критично писав про «хлопоманство»: «Zaczęto dużo mówić o zbliżeniu się z Rusinami, o pewnej wspólności dziejowej w przyszłości i przeszłości. Rozbudził się duch chłopomanstwa, osobliwej demokracji szlacheckiej, pragnącej wcielać hasła demokratyczne za pomocą świtek, obszytych na rękawach i kołnierzach skórą, jako też wymyślenia na szlachtę i jej rolę historyczną. Krytyka własnych dziejów z tego stanowiska była bardzo na rękę Moskwie, bo była pewnego rodzaju protestem przeciwko większości szlacheckiej i społeczeństwo kresowe, jednolite, rozszczeriała na dwoje» [9, с.89]. Письменник описує ненависть Москви, яка обернула ситуацію на свою користь і згодом утворила школу у складі учасників цієї групи, на чолі з Володимиром Антоновичем, який «відповідаючи на докори з польського боку в зраді й ренегатстві, закликав повернутися до народності, колись покинутої предками, та й активно працювати для неї, щоб спокутувати гріхи своїх батьків перед народом [1, с.384]. Тоді ж, зацікавлення українським селянством

польської молоді почало набирати обертів, зміна релігії з католицизму на православ'я була лише початком. Представники течії говорили та писали українською, одягалися в національний одяг, навіть одружувались з селянками. Таким чином, визнаючи існування українського народу. Через свої радикальні погляди хлопомани викликали підозру як у поляків, так і у росіян. Поляки вважали хлопоманів зрадниками, і вирішили їм помститися, надавши інформацію про їхню діяльність російській владі, яка, у свою чергу, також ставилася до хлопоманів з підозрою та вважали, що ті, у такий спосіб намагаються прив'язати простий народ до польської національності, підбурюючи його незадоволення російською владою.

Хлопомани зробили великий внесок у розвиток дослідження історії, культури народу, та формування української ідентичності.

Виникнення хлопоманства було підготовлено такими специфічними для культурного життя Правобережної України явищами, як балагульство та козакофільство, що стало проявом ідейної позиції, аристократичним гаслом польського повстання. Українське слово жваво культивували на ґрунті своєрідного прояву польського поверхового українофільства. Польська поезія та література створили образ «балетного» козака, який був прикрасою хлопської двірні. Інтерес до козацтва у побуті та літературі поступово трансформувався у серйозні дослідження з історії та етнографії краю.

У своїх белетристичних та наукових працях, Гавронський, передусім, зосереджувався на питанні козащини, яку вважав деґабілізаційним утворенням, і, у результаті підричним для польської держави. Письменник у своїх творах концентрується на описі еволюції козащини «w kierunku oryginalnego państwowo-rycerskiego organizmu, tworzącego się jakoby pod hasłem walki z niewiernymi, wrogię jednak wszelkiemu porządkowi państwowemu, niepoddającego się żadnej organizacji – oprócz wojskowej, uważającego każdy zamach na samowolę za zamach – na wolność» [2, с.17]. Скажімо, у I томі праці «Богдан Хмельницький» розглядалися питання стосунків між Річчю Посполитою і козащиною. Найбільше письменник досліджував причини та передумови постійних конфліктів, які згодом призвели до повстань, відповідальність за які він поклав на козаків. Равіта-Гавронський трактував козащину як руйнівну силу для польської держави, і не тільки польської, вона також мала досить сильний

негативний вплив і на розвиток українського суспільства. У своїх творах письменник відобразив немало подій, свідком яких був особисто.

Польські історики називали Гавронського знавцем проблематики минулого Русі і польсько-руських стосунків. Відношення Равіти-Гавронського до національного українського руху відповідало панівному у той час польському національному руху, а також враженням великої частини поляків.

Історична повість, особливо на тему, пов'язану з історією Козаччини, була основним жанром в дослідженнях Францішека Равіти-Гавронського. У другій половині XIX ст. історична повість була однією з найбільш продуктивних жанрів: «U nas powieść historyczna stała się niemal od początku zjawiskiem tak samorodnym i koniecznym, że właściwie nie było polskiego pisarza, który by na jakiś sposób jej nie próbował» [8, с.8].

Час формування історичних поглядів Равіти-Гавронського розпочався від початку його навчання, яке залишило відчутний слід на його житті. Навчання письменник розпочав у одній зі шкіл у Вінниці. З його згадок відомо, що навчання проводилось російською мовою, що і вплинуло на рівень знань, оскільки письменник, не розумів, і не говорив російською мовою. З 1855 року продовжив навчання у II гімназії Києва. Тогочасна шкільна освіта відбувалась згідно канонів військових закладів. Гавронський писав про навчання: «W szkole panował też system kar, wśród których dominowała różga i karcer» [9, с.21-25]. За словами письменника, дні у гімназії проходили чітко за графіком. Існував певний поділ на ранги, згідно з якими кожен з визначених осіб повинен виконувати обов'язки, на нього покладені. Час перебування у гімназії трагічно позначився на долі Гавронського, зміна умов життя для нього була справжнім потрясінням, з часом у своїх записах він з відчутним болем описує ті переживання, і зміни, які відбулися у його свідомості: «Byłem dzieckiem miękkim, nerwowym, skłonny do wrażeń i łez, wychowany wśród wsi ukraińskiej jak łoszę swobody, powietrza, natury. Odczułem to moje położenie ogromne. (...) Dziś jeszcze, po czterdziestu latach, krew nabiega mi do głowy na wspomnienie tych pierwszych chwil mego dzieciństwa samotnego, smutnego, bolesnego pod względem moralnym, pozbawionego przez dziewięć miesięcy w roku dobrego słowa rodziców

і łagodniejszej atmosfery» [9, с.13-14]. Навчання у гімназії тривало 7 років. Після чого письменник продовжив навчання у вищому навчальному закладі.

Під час навчання у гімназії Равіта-Гавронський намагався культивувати в собі дух «odrębności narodowej i miłość ojczyzny». Передусім, робив це з допомогою польських книг, які отримував від рідних і знайомих. Особливу силу на нього мали твори Адама Міцкевича, як згадував, «ojczyznę nauczył mi lubić jak matkę».

Лібералізація життя у російській державі оживила надії поляків на краще майбутнє. Це вплинуло і на розвиток діяльності у напрямку здобуття незалежності. У 1862 році розпочалася активна підготовка до повстання. Згідно з попередніми даними повстання мало розпочатися ще до 13 березня 1863 року, але з огляду на окремі події, дата відклалася до квітня. Вночі з 8 на 9 травня з Києва вирушило кілька груп. Агітація повстання проходила досить активно, тому з міста вийшла також і група гімназійної молоді, серед якої був Гавронський. Повстанський рух у Київській губернії був придушений протягом тижня. Розпочалися масові арешти, у червні 1863 року письменник потрапив у в'язницю. Саму в'язницю Гавронський описував як найжахливіше місце у своєму житті: «dwa niewielkie okna (...), podłoga zapluta i pokryta zaschłym błotem nie wiadomo na jaką grubość, smród przy braku powietrza niewypowiedziany, a ściany wilgotne, poczerniałe od wilgoci i brudu, po prostu wstrętem odpychające». Близько чотирьох місяців самотньо був в ув'язненні, і як сам згадував був це для нього неймовірно важкий період, у якому «prawie zamyka się w obrębie nie faktów, lecz wrażeń i uczuć», «To ciągle kręcenie się myśli koło waziutkiego tematu codziennego życia, dzikie, niechlujne, brudne otoczenie – wszystko to było w stanie pognębić najsilniejszy umysł, złamać najsilniejsze zdrowie. Żyło się ciągle między apatią a podnieceniem, wywołanym niepewnym jutrem» [4, с.41,45]. Період ув'язнення у житті письменника позначився своєрідною внутрішньою боротьбою, коли він боровся з негативними думками, шукаючи розради у піснях, у повітрі та ін.. Неймовірно важкими для нього були страсти повстанців, які відбувалися за вікном. Незважаючи на негаразди, все ж таки були події, які підтримували у письменника, дух надії. Одним з солдатів виявився родич з-під Варшави, який допоміг Гавронському налагодити зв'язок з родиною.

Періодично Гавронського переміщували з в'язниці у в'язницю. Однією з зупинок стала «Baszta Okrągła», куди потрапив у жовтні 1863 року. Вже там автор мав можливість спілкуватися з іншими в'язнями, оскільки умови були більш демократичні. У кінці 1863 року його знову перемістили, цього разу до іншої камери, на лівому крилі «Baszty». Вже на початку березня 1864 року Гавронського перемістили знову, уже до верхньої частини башти, тут він насправді відчув свободу. Проживав разом з трьома іншими в'язнями, що дало йому можливість відчути смак спілкування і життя: «*Życie na naszym korytarzu – zgađuwał – było bardzo łaśliwe. Z braku zupełnego jakiejkolwiek regularnej pracy energia młodości wyładowywała się w śpiewie i w nieskończonych dysputach politycznych wśród starszych i wykształconych, a kłótniach wśród ludzi prostych, bo i takich bywało dużo*» [4, с.76-77]. Останнім місцем ув'язнення був «*Tiuremny Zamek*», київська Лук'янівка, у травні 1864 року. Вже там розпочав перекладати. Кінець цього етапу життя письменника наступив у грудні 1864 року. Процедура звільнення пройшла кілька етапів, не виключено, що саме Фелікс Шостаківський, дядько Гавронського, відіграв тут досить велику роль. Вельми неохоче письменник згадував цей час, єдине що написав: «*Długo trwała ta operacja – zgađuwał – smarowana rozmaitymi kubanami. Nie będą tych obrzydliwości opisywać. Dość, że przed samym Bożym Narodzeniem 1864 roku znalazłem się w domu*» [4, с.95].

Життя без цілей та мети було результатом перебування у ув'язненні. Довгий час письменник не міг прийти до тями, проте наважився на зустріч з ректором київського університету, з проханням про слухання лекцій у навчальному закладі. Певний час був у ролі вільного слухача, що дало змогу йому отримати знання з галузі політичної економіки, статистики, енциклопедії права. На жаль навчання швидко закінчилось, коли голова закладу звернувся до Гавронського щодо документу, завіреного генерал-губернатором, котрий мав підтвердити його політичне походження. Оскільки письменник, мав заплямоване ув'язненням минуле, відразу ж отримав заборону на навчання. За порадою дядька вирішив розпочати навчання у закладі, найменш пов'язаному з політикою, проте першою ціллю залишався все ж таки виїзд поза межі імперії. У зв'язку з відсутністю паспорту зробив це нелегально у червні 1866 року, не повідомивши

ні матері, ні дядька. На місці його зустріли представники повстанської організації, котрі і стали для нього квитком у майбутнє. Вже там записався на лекції до рільничої школи у Дублянах, закінчивши їх у 1871 році, повернувся до Києва. Згадував атмосферу, що панувала у той час у Києві як відмінну від тієї, що була перед повстанням: «Zamiast ideałów narodowych, własnych – pisaw – wystąpiły na widownię życia ideały społeczne» [3, с.178-179]. У 1872 році поїхав до Бугаївки, де зосередився на читанні творів вітчизняних авторів. Тоді ж отримав лист від дядька, у якому було наполегливе прохання про продовження розвитку своєї спеціальності, для чого повинен був поїхати до маєтку Ставище і пройти рільничу практику. Після кількох днів перебування у маєтку, власник відправив його до садиби у Ружках, де письменник мав працювати у губернатора, знайомство з яким згодом відіграло важливу роль у житті Гавронського. У 1872 році, за проханням губернатора, був переведений до садиби Вишківське. Практика на новому місці проходила зовсім в іншому напрямку, вистачало тут місця для самоосвіти, проте проблемам рільництва автор теж присвятив багато часу. У 1873-1874 роках став співавтором «Tygodnika Rolniczego», а також «Gazety Rolniczej», у яких публікував свої статті.

У 1876-1877 роках подорожував по Європі, на якийсь час затримався у Дрездені. У 1878 році повернувся до України. У 1878-1879 роках займався проблемами вирощування цукрового буряка, результатом цього дослідження була праця «Podręcznik praktyczny o plantacji buraków cukrowych», написана у 1881-1882 рр. Після видав ще кілька книг, однак не було це справою його життя, відчував у цей час внутрішню боротьбу: «Mimo powodzenia na tym polu – zgađuwał – mimo stawionych wielu lat pracy, zawóđ rolnika nie odpowiadał memu temperamentowi, ani usposobieniu, ani wewnętrznym aspiracjom. Najmilej i najchętniej odrywałem się od pracy rolniczej i szukałem wypoczynku w umiłowanej przez siebie dziedzinie historycznej i literackiej» [3, с.214].

Вже у 1881 році планував поїздку до Європи, оскільки: «Atmosfera życia, w której zmuszony byłem (...) przebywać (...) – zgađuwał – zbyt mało odpowiadała mojej całości duchowej». У вересні 1883 року поїхав до Парижу, де прагнув «przez zwiedzanie muzeów rozszerzyć (...) widnokrąg naukowy».

Повернувшись до Києва, Гавронський почав активно займатися літературною діяльністю, публікуючи численні рецензії з української літератури на сторінках «Prawdy» і «Tygodnik przeglądu». Підготував також монографію «Тараса Шевченка», а разом з Нейманом історію української літератури [6, с.41].

Від початку 80-х рр. Равіта присвятив себе літературній праці. Серед перших його повістей, написаних у Швейцарії, були «Na krasnym dworze» - твір з часу перебування в Києві Болеслава Сміливого, яка з'явилась на сторінках «Włuszczu» у 1888 році, загалом видана у Варшаві, у 1889 році. У грудні 1884 року у Львові Равіта закінчив повість про часи січневого повстання, «Dwie drogi». Яка була видана у Кракові у 1886 році, на сторінках «Nowej Reformy». У квітні 1886 року закінчив працю над повістю, що зосереджувалася на подіях гайдамацького повстання 30-х рр. XVIII ст., «Na kresach ukraiennych». У серпні 1887 року закінчив повість «Pan hetman Mazepa», яку, скоріше за все, розпочав ще у Женеві.

У Женеві написав ще кілька дрібних творів, які друкувались в основному на сторінках «Nowej Reformy». У 1886 році на сторінках «Świtu», яким керувала тоді Марія Конопницька, також опублікував новелу з життя українського населення «Баба Мотря», під псевдонімом Марина Виговська. Його розумінням, це мала бути злостива відповідь «na genewskie – як писав – sykania o moim sofanu» [5, с.204]

У грудні 1886 року Гавронський з родиною переїхав до Варшави, де народилися син і дочка письменника. Матеріальні потреби стали поштовхом для письменника писати на замовлення. Як згадував, «były to roboty najczęściej o charakterze popularnym, po prostu dla zdobycia kilkunastu rubli podjęte» [3, с.319]. У зв'язку з таким матеріальним становищем, письменник багато працював, змінюючи одну редакцію на іншу, виконуючи обов'язки від клерка до автора. У той же час, він відвідував літературні салони, зустрічався з новими вже відомими письменниками. Загалом варшавський період приніс кілька нових творів письменника. Перший з них, виданий у 1890 році «Poszukiwacze szczęścia», містив у собі критичний огляд середовища, пов'язаний з соціалістичним рухом. У 1891 році, опублікувалась історична повість на українську тематику, періоду перед листопадним повстанням «Złotobrody Emir». Третю, «Obca krew» Гавронський опублікував, на сторінках «Gazety Lwowskiej» у 1891 році. Вона тор-

калася польсько-російських відносин, а дія відбувалася на Поділлі. Був також автором драми «Trzeci maja», яку написав з приводу 100-ої річниці конституції. Окрім цього, автор написав велику кількість новел і дрібних творів. Друкувався на сторінках «Nowej Reformy», «Gazety Lwowskiej», «Świtu», «Tygodnika Ilustrowanego», «Kuriera Codziennego», «Echa Muzycznego, Teatralnego i Artystycznego», «Przeglądu Tygodniowego», «Kraju» та ін.

У 1893 році Гавронський був ініціатором виникнення Науково-літературного кола, президентом якого був Станіслав Клобуковський, сам же письменник став віце-президентом. Діяльність концентрувалася на веденні лекцій, які мали успіх, передусім серед жінок. Равіта приймав участь також у роботі «Koła Literacko-Artystycznego», яке виникло у 1880 році. Ця організація проводила лекції та видавала літературно-художній місячник «Iris». Брав участь у діяльності гуртка Міцкевича. Як писав: «był to rodzaj związku koleżeńsko-zawodowego», який від початку складався із Літературного Товариства імені Адама Міцкевича.

Проживаючи у Перемишлі, Равіта досить часто відвідував Львів, цікавлячись літературою та підтримуючи контакти. Після переїзду до Галіції у творчості письменника стали переважати літературні праці. Серед виданих у той час були: твір «Харцизи», що були продовженням циклу історії України XVIII століття, і був дотичним до теми Коліївщини, а також два твори з приводу сотої річниці подій, що були кінцем давньої Речі Посполитої. Цій проблематиці присвятив також трагедію «Sejm grodzieński ostatni». Публікувались також сучасні повісті, прикладом є «Мрії», у якій порушували жіноче питання. Равіта продовжував публікуватись, у 1894 році з'явилася його збірка оповідань «Герої життя». Гавронський постійно писав рецензії, щоразу більше часу присвячував історичній тематиці. Порушував близькі йому господарські проблеми. У цей час розпочав також більш системні дослідження подій історії Русі, а саме козаччини. Представив також працю, що була близькою до раннього середньовіччя. На сторінках «Przewodnika Naukowego i Literackiego», який був додатком до «Gazety Lwowskiej», помістив також статтю про гайдамацькі рухи у брацлавському воєводстві у першій половині XVIII століття. У своїх працях Гавронський порушував питання сучасності. Цікавила його тематика жіночого питання. Багато уваги

присвячував справам України. Значну частину романтичної прози складають історичний роман і повість. Їхній романтичний історизм має прогресивний революційний зміст, що є протидією національному гнобленню, пробуджує патріотичні волелюбні прагнення, настрої, прославляє народно-визвольну героїку. Еволюція романтичної прози і драми іде в напрямку посилення історизму й реалізму.

Таким чином, простеживши життєвий та творчий шлях Францішка Равіти-Гавронського можна сказати, що звернення до української тематики у його творчості було зумовлене фактом тісних біографічних та соціокультурних взаємин із Україною. У цьому контексті доречно вказати на зацікавлення письменника минулим України, її культурою та історією, елементи якої представлено у його творах «Богдан Хмельницький», «Пан гетьман Мазепа» та ін. На художнє моделювання образу України значною мірою вплинули суб'єктивні фактори з життя самого Гавронського, а саме життя у Бугаївці, навчання у гімназії у Києві, перебування у в'язниці, складне матеріальне становище, що змусило письменника вдатися до написання творів на замовлення. Тенденційність історіографічних праць письменника підкріплена актуальністю дослідження історії вказаної країни. Тема України для письменника була близькою з огляду на його походження, що впливало певним чином на манеру написання творів. Одне з основних місць зайняла тема козаччини, яку розглядав як дестабілізаційний чинник не лише для польської, проте і для української держави. У своїй творчості звертався до традицій історичної повісті, що дало йому змогу як найкращим чином передати події та настрої того часу. Тобто, звертаючись до питання українського виміру життя і творчості Францішка Равіти-Гавронського можна припустити, що зацікавлення письменника дає багатий та масштабний вияв у його творчості, і має велике значення для розвитку української теми у польській літературі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.. – К.: «Наукова думка», 2013. – Т.10 : Т – Я. – 2013. – 784 с.
2. Gawroński Rawita Franciszek. *Historia ruchów hajdamackich* : (w. XVIII). T. 2, [Koliszczyzna] - Brody : Księgarnia Feliksa Westa, 1913. – 248 s.

-
3. Gawroński Rawita Franciszek. Ludzie i czasy mego wieku. Wspomnienia, wypadki, zapiski. W Zakopanem (1914-1916). Opracowanie, przedmowa i przypisy Eugeniusz Koko. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012. – 170 s.
 4. Gawroński Rawita Franciszek. Moje przygody w roku 1863-1864 w Kijowie. - Warszawa : Księgarnia Polska Towarzystwa Polskiej Macierzy Szkolnej, 1922. – 118 s.
 5. Gawroński Rawita Franciszek. T.T. Jeź w Genewie (Wspomnienia i wrażenia osobiste) / «Przegląd Warszawski» IV. - 1925. – nr 44.
 6. Koko Eugeniusz. Franciszek Rawita-Gawroński (1846-1930) wobec Ukrainy i jej przeszłości. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006. – 276 s.
 7. Kołaczkowski Stanisław. Literatura kresów polskich / «Przegląd Warszawski». - nr 50.
 8. Potocki Antoni. Szkice i wrażenia literackie. - Lwów: Nakł. Towarzystwa Wydawniczego, 1903. – 703 s.
 9. Oryszowski R. (F. Rawita-Gawroński). Czasy szkolne w Kijowie. 1854/5-1862/3/ - Lwów, 1901. – 92 s.